
Knjižne recenzije/ Reviews

Tristan McCowan, *Rethinking Citizenship Education: A Curriculum for Participatory Democracy*, Continuum International Publishing Group, 2009, 218 str.

Poučevanje državljske vzgoje v času sodobnih globalnih procesov, ko večina klasičnih politoloških konceptov dobiva nove globalne vsebine, je lahko še posebej zahtevno početje. Koncepti državljanstva, politične pripadnosti in politične participacije so dokončno zapustili okove nacionalne države in se preko (ne)teritorializiranih družbenih odnosov in večnivojskega političnega delovanja razširili domala na ves svet. Vse to pomembno vpliva na izobraževalni proces in kurikularne vsebine. Vzgoja dejavnih, ozaveščenih in kritičnih državljanov zaradi tega zahteva sodoben pristop, in sicer tako z vidika učnih vsebin kot načinov poučevanja. Knjiga *Razmislek o državljski vzgoji: kurikulum za participativno demokracijo* predstavlja pomemben korak na tem področju. Čeprav precej hitro obračuna s konceptualnimi in vsebinskimi elementi sodobnega državljanstva ter državljske vzgoje, postavi trdna izhodišča za premislek o modelih in pristopih k poučevanju tega predmeta.

Osrednja ideja knjige je povezana z vprašanji o učinkovitem udejanjanju učnih načrtov v šolski praksi. Kljub kurikularno predpisanim ciljem in vsebinam je namreč učinke izobraževanja težko napovedati. Izobraževalni rezultati so odvisni od več dejavnikov, med katere zagotovo sodijo tudi izbira ustreznih didaktičnih pristopov, značilnosti lokalnih okolij, izkušnje učiteljev, zanimanje učencev. Vendar, kot pokaže McCowan, so vzroki za razkorak med cilji in sredstvi državljske vzgoje oziroma med državljskimi ideali in realnostjo lahko tudi bolj sistemske narave. Izobraževalni proces, kot ga prikazuje knjiga, je namreč sestavljen iz štirih faz, ki so v večini izobraževalnih modelov med seboj ločene:

zamišljanje državljskih ali političnih idealov, njihova opredelitev v učnih načrtih, izvajanje teh učnih načrtov v šolski praksi in njihovi učinki na učence. Čeprav avtor nakaže nekatere teoretske, konceptualne in metodološke zagate, ki so povezane z različnimi cilji, nameni, sredstvi, vrednotami in definicijami državljske vzgoje, se okoli njih ne zapleta. Že v prvem poglavju knjige je jasen, da ga zanima državljska vzgoja kot proces. Kot svoje temeljno metodološko in konceptualno orodje predstavi teorijo t. i. kurikularne preместitve (*curriculum transposition*), s katero evalvira različne kurikularne modele in analizira faze izobraževalnega procesa oziroma proces prenosa državljskih idealov skozi učne načrte v življenja učencev.

Teorija kurikularne preместitve izhaja iz predpostavke, da se objekti vednosti in družbene prakse v izobraževalnem procesu spremenijo, ko postanejo del učnega načrta ali učbenika. Za vsebine državljske vzgoje to pomeni, da so v tem procesu, še preden pridejo do učencev, najprej premeščene (na način rekontekstualizacije) v učni načrt, kasneje pa so še enkrat premeščene (na način reprodukcije) skozi delo posameznega učitelja. Podrobna analitična razdelava kurikularnih premeščanj med fazami izobraževalnega procesa avtorja vodi do ugotovitve, da je državljska vzgoja lahko učinkovita samo, kadar so povezane in usklajene vse štiri zgoraj omenjene faze. Kot odgovor na mogoča razhajanja med temi fazami McCowan vpelje teorijo t. i. neskončne povezave (*seamless enactment*), ki predstavlja največjo dodano vrednost knjige. Gre za normativni pristop k učnim načrtom, ki vključuje usklajeno gibanje med cilji in sredstvi ter ideali in realnostjo državljske vzgoje, kar pomeni, da usklajuje načela različnih faz in prehode med njimi. Celo do stopnje, ki bi pomenila združitev ločenih faz oziroma njihovo poenotenje glede političnih in pedagoških načel.

Neskladja med različnimi fazami poučevanja državljske vzgoje, ki se v praksi kažejo kot razkorak med kurikularnimi cilji in njihovimi rezultati, teorija neskončne povezave rešuje na način aktivnega sodelovanja učiteljev in učencev pri načrtovanju, razvijanju in izvajanju izobraževanja. To pomeni, da so učitelji vključeni v pripravo učnih načrtov, učenci pa se učijo tudi iz lastnih izkušenj politične aktivnosti (sodelovanje v političnih razpravah, kampanjah, na protestih itd.). Kot ugotavlja McCowan, sta za večino sodobnih kurikularnih modelov državljske vzgoje značilna nezadostno sodelovanje učiteljev pri oblikovanju učnih programov in pomanjkanje spodbujanja neposrednih izkušenj politične participacije učencev med samim izobraževanjem.

Primere kurikularnih modelov državljske vzgoje, ki ustrezajo teoriji neskončne povezave, McCowan najde v Braziliji, v državi, ki nima enotne izobraževalne politike in nacionalnih učnih načrtov. V knjigi najdemo podrobno analizo treh različnih alternativnih in inovativnih brazilskih izobra-

ževalnih pobud, ki so nastale »od spodaj«, s pomočjo učiteljev, pod okriljem družbenih gibanj in v lokalnih skupnostih. Ker te pobude učencem ponujajo pomembne izkušnje politične participacije, jih McCowan razume kot model kurikuluma za participativno demokracijo, ki zasluži posnemanje tudi drugod po svetu. Te tri pobude, družbeno *Gibanje kmetov brez zemlje* za agrarno reformo (*Landless movement*), ideja *Pluralne šole* (*Plural school*), ki želi na lokalni ravni vzpostaviti bolj demokratičen šolski sistem, in program *Volivec prihodnosti* (*Voter of the future*), ki mlade spodbuja k odgovorni in večji participaciji, se med seboj razlikujejo v ciljih in metodah dela. Kljub temu, kot nazorno pokaže avtor, je njihova skupna značilnost ravno to, da učinkovito premagujejo razkorak med kurikularnimi cilji in dejanskimi rezultati učnegega načrta v praksi, kar pomeni tudi, da ukinjajo razliko med formalnim in neformalnim učnim načrtom. Nobena od pobud namreč nima samo enega kurikularnega dokumenta, ki bi predstavljal zavezujočo referenčno točko. Še več, predvsem v Gibanju kmetov brez zemlje gre za *izobraževanje v gibanju*, torej za izobraževanje, ki se nenehno ustvarja na novo na podlagi praktičnih izkušenj učiteljev in komunikacije s teoretiki.

Odprti pristop k učnemu načrtu, ki ga McCowan imenuje neskončna povezava, torej izobraževalni proces povezuje z življenji učiteljev in učencev, vključno z njihovimi političnimi aktivnostmi izven šole. Neskončna povezava briše jasno ločnico med cilji in sredstvi ter med učnim načrtom, njegovo izvedbo in rezultati. Vsi ti procesi namreč ne potekajo linearno, ampak hkrati in se medsebojno dopolnjujejo. Kot v brazilskih primerih, ko večina učiteljev in učencev sodeluje tudi v družbenih gibanjih, kar pomeni, da verjamejo v iste državljanske ideale, izobraževalni proces lahko postane ciklični. Prenos znanja na učence in sprejemanje tega znanja pri učencih lahko vodi tudi do spremembe državljskih idealov. To seveda ne pomeni, da pristop neskončne povezave daje učiteljem možnost popolnega nadzora nad učnim načrtom ali da učenci neodvisno izbirajo svoj učni načrt. Temeljna sporočila neskončne povezave so, da je državljanstvo proces, državljska vzgoja pa hkrati preoblikuje institucije, na katerih poteka, in mora nujno iti tudi onkraj teh institucij, da bi učencem zagotovila državljska znanja, večine in vrednote, ki jih potrebujejo za učinkovito participacijo v različnih političnih procesih na vseh ravneh političnega odločanja.

Teorija neskončne povezave, ki jo McCowan izpelje s precejšnjo mero analitične trdnosti, sodi med radikalne pristope oblikovanja učnih načrtov in izvedbe učnega procesa. Izhaja iz predpostavk radikalnih participativnih političnih teorij demokracije, kar jo v pomembnem oziru razlikuje od teoretskih debat o vzgoji sodobnih državljanov, ki prevladujejo v sodobni literaturi s tega področja. Morda tudi zaradi tega analiza treh brazilskih izobraže-

valnih pobud in njihovih praktičnih rezultatov prepriča še tako skeptičnega bralca, da je idejo ali vsaj nekatere njene elemente moč vpeljati tudi v druge modele oblikovanja učnih načrtov. S tega vidika je knjiga dobra tudi zato, ker spodbuja nov premislek o vzgoji sodobnih državljanov in omogoča kritičen pogled na obstoječe modele državljske vzgoje. Kot pa v knjigi večkrat poudari avtor sam, teorija neskončne povezave ni uporabna samo za državljansko vzgojo, temveč za učne načrte vseh predmetov. Tudi v Sloveniji.

Simona Bezjak

Heribert Hinzen (ur.), *40 Years dvv international, Adult education. Development. Cooperation.*, Bonn, dvv international, Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes, 2009, *Adult education and development* 72, 517 str.

Dvv international je bila kljub svojim različnim imenom v preteklosti (Oddelek za izobraževanje odraslih v državah v razvoju, Oddelek za mednarodno sodelovanje ter Inštitut za mednarodno sodelovanje) vedno specializirana enota znotraj Nemške zveze ljudskih univerz.

Junija 2009 je ustanova, prepoznavna tudi pri nas kot *Inštitut za mednarodno sodelovanje pri Nemški zvezi ljudskih univerz (Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes – IIZ/DVV)*, ki pa se je leta 2007 preimenovala v *dvv international*, ob 40-letnici svojega »lokalnega, nacionalnega, regionalnega in globalnega delovanja« izdala knjigo *40 Years dvv international – Adult education. Development. Cooperation.*

Dvv international je inštitucija s področja izobraževanja odraslih z ugledom v svetovnem merilu. V Evropi in po celem svetu aktivno spodbuja izmenjavo informacij in znanj o izobraževanju ter razvoju odraslih, nudi podporo pri ustanavljanju in razvijanju struktur za izobraževanje odraslih in mladih v državah v razvoju ter v tranzicijskih državah in ponuja neposredno usposabljanje, svetovanje in medijsko podporo za globalno in medkulturno izobraževanje ter za učenje o evropskih politikah. Pri tem je skozi desetletja svojega obstoja neprestano širila področje svojega delovanja, odpirala svoja predstavništva v mnogih državah po svetu in sodelovala s številnimi partnerji.

Med zadnjimi vidnejšimi dosežki *dvv international* je junija 2009 v Bonnu organizirana mednarodna konferenca o financiranju izobraževanja odraslih, na kateri so sprejeli *Bonnsko deklaracijo o financiranju izobraževanja odraslih za razvoj (Bonn Declaration on Financing Adult Education for Development)*,¹ le-ta pa je bila pol leta pozneje uporabljena kot eden ključnih dokumentov na Unescovi šesti mednarodni konferenci o izobraževanju odraslih, CONFINTEI VI, ki v 12-letnih intervalih potekajo od leta 1949.

¹ Dostopno na: http://dvv-international.de/files/bonn_declaration_engl.pdf.